

SATIRIČAR DRUŠTVA S OSEBUJNOM, ALI DOSLJEDNOM CRNOHUMORNOM POETIKOM

Igrani filmovi Ivana Gorana Viteza - Feljton *Hrvatski film, novinska kritika i društvo u 21. stoljeću (15.)*

Redatelja Ivana Gorana Viteza odlikuje raznovrstan žanrovski pristup. Sva tri njegova dugometražna filma - *Šuma summarum* (2010.), *Narodni heroj Ljiljan Vidić* (2016.) i *Dopunska nastava* (2019.) različitih su žanrova, ali sadrže prepoznatljiv autorski rukopis i estetiku.

Ivan Goran-Vitez od svojih je početaka privukao pozornost kritike i prije dugometražnog debija: nakon solidnog kratkog debija s *Pomorom Tuljana* (2000.) uslijedio je dokumentarac *Male ruke* (2001.) o očajnom stanju tadašnjeg Pulskog festivala te srednjemetražni *Posljednja pričest* (2005.), s radnjom koja tematizira pedofiliju unutar Katoličke crkve, koji mu je donio pohvale kritike i nagradu za najbolji scenarij DHF. A redateljski zanat izbrusio je na *Bitangama i princezama* (4 epizode) i u suradnji s Tončijem Kožulom i Zoranom Lazićem, režirajući 18 epizoda kultnog TV-sitcoma *Zakon!* (2009.).

Za njegov film *Šuma summarum* (2010.) kritika je bila suglasna da ne sliči ničemu viđenom u Hrvatskoj (Njegić je čak napisao bi - da glumci ne govore hrvatskim jezikom, gledatelj mogao pomisliti da je pred njim neki strani film). I oni koji ga nisu voljeli (poput Jurice Pavičića) priznali su mu da je socijalno značajan film koji točno prebire one tipke koje diraju kolektivne frustracije, te da je u svom komadu tranzicijskog pulpa kroz sačmarice, gegove i krv izložio duboku frustraciju nove hrvatske srednje klase koja se oblikovala u tranziciji. Redatelj Vitez je po mišljenju većine politički nekorektan, pesimističan, mračan, provokativan i ironičan s

pokrićem.

Arsen Oremović u *Večernjem* piše da priča skreće prema fantaziji i *trashu*, ali odražava Vitezov (sprdajući) odnos prema stvarnim pojavama i likovima, odnosima unutar tvrtki, marketingu, mačoidnosti. Filmu je

predviđao kulturni status kod ljubitelja humora tipa serije *Zakon*, a najveći prigovor mu je tek što nije kraći.

Jurica Pavičić (*Jutarnji*) smatra ga filmom urbanog rasizma u kojem su gorštaci prikazani kao zombiji i koji će sigurno imati sljedbenike. Po njemu je to ujedno jedan u nizu domaćih filmova koji se bavi upravo hrvatskom podložnošću Zapadu.

Nenad Polimac (*Jutarnji*) smatra ga legitimnim izdankom *neo-noira*, a posebno je hvalio odabir izvrsnih manje poznatih glumaca i činjenicu da je za samo dva milijuna kuna snimljen film koji se u cijelosti odigrava na lokacijama, ima 19 ravnopravnih likova i nemali broj uvjerljivih specijalnih efekata.

Najpohvalniji je bio Marko Njegić (*Slobodna*) koji piše da je film morbidan i groteskan kao vjerojatno nijedan hrvatski film dosad, osebujna kritika kapitalizma i da sukladno naslovu, funkcionira upravo kao suludi zbroj svega i svačega za one koji od žanrovskih i inih *stabala vide šumu*.

Za film *Narodni heroj Ljiljan Vidić* (2016.) kritika se uglavnom složila s Njegićevim stavom da je ta dobro zamišljena komedija većinski realizirana kao skeč s hrpom zbrda-zdola nabacanih gegova hrvatskog *sitcomovskog* karaktera. Povremene sjajne fore utapaju se u moru neuspjelih, gušeći film nizom redundantnih referenci i ritmom koji ne dopušta da potencijalno dobre šale prodišu, a s druge strane potpuno je nepotrebno forsiranje zahodskog humora, smatra ne samo Milena Zajović (*Večernji*) nego i gotovo svi kritičari.

Marko Njegić prepoznaje da je hitoidnost filma nasušno potrebna hrvatskoj kinematografiji nakon sušnog razdoblja, ističući da se dosta toga prošlosnoga zgodno poklapa s današnjicom u *Narodnom heroju* koji opisuje kao montipajtonovski, ali žali da nije otišao do kraja u radikalnim provokacijama kao u debiju.

Nenad Polimac u *Jutarnjem* navodi da film poprilično razočarava kao proizvod profesionalne kinematografije s monotonim i tromim nizanem nerazrađenih gegova i da predstavlja redateljev korak unatrag, premda se u konačnici pita je li to film upravo po mjeri našeg današnjeg društva.

Milena Zajović u *Večernjem* definirala ga je kao sumanutu bučkuriš klišeja iz doba endehazije i NOB-a, isprepleten s današnjim fenomenima *reality showova* i potrebe za stalnom mobilnom komunikacijom. Navodi da je film samo djelomično opravdao velika očekivanja, i to najvećim dijelom zahvaljujući izvrsnom glumačkom ansamblu.

Vitezov najnoviji film *Dopunska nastava* (2019.) dobio je dosad najbolje kritike, osobito u *Večernjem* (Zajović) i *Jutarnjem* (Polimac). Kritika ga je uglavnom opisala kao kombinaciju političkog trilera i satirične komedije s prepoznatljivim Vitezovim crnohumornim rukopisom, u kojoj je odlučio skinuti rukavice i obračunati se sa svim stvarnim i percipiranim pošastima današnjice.

Milena Zajović navodi da je Vitezov najnoviji film stilski tek malo konvencionalniji, ali zato mnogo žešći u otvorenoj kritici odavno raštimanog sistema. Oštri politički triler začinjen je dozom apsurdističkog humora, pri čemu su negativci dovedeni do potpune karikaturalnosti, dok stvarni junaci i žrtve njihovih politika ostaju realistični, a time i bliži gledateljima.

Nenad Polimac opisao ga je kao najambicioznije režirano ostvarenje Pulskeg festivala, u kojem je vrlo vješto dramski raspoređen velik broj glumaca i lokacija. Premda hvali zavidan spoj crnog humora, vrlo dobrog rada s glumcima i spretnog poigravanja napetošću, Polimac mu zamjera samo da se u tom obilju on donekle i izgubi, kao kod spominjanja Angele Merkel i komentiranja aktualne političke situacije.

Nešto kritičniji je Jurica Pavičić (*Jutarnji*) koji smatra da Vitez stvara jako zamršen i ne baš uvijek jako uvjerljiv zaplet u pokušaju da se čisti žanrovski triler fuzira s nešto crne komedije na način kako to radi npr. Alex de la Iglesia, jer film nije toliko smiješan da bi prošao kao komedija, a ne funkcionira ni na bazičnoj trilerskoj razini.

Marko Njegić (*Slobodna*) smatra da američki žanrovski film služi Vitezu kao kalup za satirične pomake i odmake, tj. više ili manje suptilno dekonstruiranje istoga, a nešto slično samo još zajedljivije radi i kad se bavi sivom hrvatskom stvarnosti (politika, obrazovanje, novinarstvo) u kojoj će se mnogi prepoznati. U prvom planu filma je scenarij, odnosno priča socijalne tematike koja je izravna, direktna i stvarnosno konotativna.

Zaključno, usprkos tome što su sva tri Vitezova filma različitih žanrova, oni ipak sadrže neku zajedničku satiričnu i crnohumornu crtu. Kritička recepcija mu je varirala, pri čemu je naslabije prošao drugi film, koji je očito bio rađen za zabavu šire publike. Može se reći da unatoč zamjerkama kritika Vitezu priznaje dosljednost osebnog poetike, originalnost u hrvatskoj kinematografiji ali i sposobnost da je iznenadi sa svakim novim ostvarenjem.

Zlatko Vidačković, FILMOVI.hr, 15. prosinca 2020.

Napomena: Dopušteno je prenošenje sadržaja ovog feljtona uz objavu izvora i autora.